

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

שעור מוריניו הרב יהודה גנס, פרשת תצוה תשס"ח:

א] שיטת הרמב"ם שאף ביום היו מדליקים את המנורה

שיטת הרמב"ם (בפ"ג מהלכות תמידין ומוספין הי"ב) שהיו מדליקים את המנורה גם ביום, ושאר הראשונים נחלקו עליו ודעתם שלא היו מדליקים את המנורה אלא בלילה. ולכאורה פשוט הפסוקים היא דלא כרמב"ם, דכתיב (שמות כ"ז, כ"א) "יערוך אותו וכו' מערב עד בוקר", ועוד כתוב (שמות ל', ז'-ח) "ובבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות וכו', ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים", הרי שבלילה היה מעלה את הנרות ובבוקר היה מטיבם.

וע' בחזו"א (מנחות סימן ל"ו סוף ס"ק ח') שכתב להוכיח מדברי הגמ' (מנחות נ.) שגם לרמב"ם עיקר ההדלקה היתה בלילה, וההדלקה בבוקר לא היתה אלא השלמה להדלקת הלילה. ולפי דבריו נראה לפרש שזהו מש"כ הרמב"ם שם "מה הוא דישון המנורה וכו', ומדליק נר שכבה, והדלקת הנרות היא הטבתם", שאין כוונתו להדלקה בלילה, שאז היא מצות העלאה (ואז לא היה הרמב"ם אומר שהדלקת הנרות נחשבת כהטבה בעלמא), ורק על ההדלקה ביום כתב כך, שהדלקת היום מהותה הטבת הנרות שדלקו בלילה, ולפ"ז מיושבים היטב לשונות הפסוקים שהובאו לעיל.

וע' בחידושי רבנו חיים הלוי (פ"ט מהלכות ביאת מקדש ה"ז), שכתב לבאר את דברי הרמב"ם שהתיר לכתחילה שזר ידליק את המנורה בחוץ וכהן יכניסנה, שהוא משום שלשיטתו כל מצות ההדלקה היא רק מצות הטבה, הרי שפירש שדברי הרמב"ם כאן נסובים גם על ההדלקה בלילה, ולא כמו שכתבנו, ולשיטתו עדיין צ"ע לשונות הפסוקים.

ב] נרות המנורה ונרות שבת, ושמן זית כנגד ישראל וכנגד התורה

יעוין במדרש רבה בריש הפרשה (ל"ו, א') שנצטוונו להדליק בשמן זית שהוא כנגד ישראל, ותמצית הדברים שם שבד' דברים נמשלו ישראל לשמן זית: א] כשם ששמן זית יוצא רק ע"י ריבוי כתישה וטחינה וכו', כך ישראל חוזרים בתשובה ע"י יסורים. ב] כשם שהשמן אינו מתערב לעולם בשאר משקים, כך ישראל אינם מתערבים בשאר האומות. ג] כשם שהשמן לעולם למעלה, כך ישראל כשעושים רצונו של מקום תמיד הם למעלה. ד] כשם שהשמן מאיר, כך ישראל מאירים לעולם באמונתם, יעו"ש.

ושם במדרש (ל"ו, ג') מבואר ששמן זית הוא כנגד התורה. ומצינו בעוד מקומות ששמן זית מרמז לחכמה, יעוין בגמ' בברכות (דף נז.) הרואה שמן זית בחלום יצפה לחכמה, ובגמ' בהוריות (דף יג:) מבואר שהרגיל בשמן זית משיב לימוד של שבעים שנה, ומאידך מבואר שם שהרגיל בזיתים משכח לימודו. ושמעתי לבאר בזה כעין דברי המדרש הנ"ל, ששמן זית מרמז שקנין החכמה הוא רק ע"י ריבוי היגיעה, וכעין שמן זית שאינו יוצא רק ע"י רוב הכתישה.

והנה גם בנר שבת ונר חנוכה מצינו שיש מעלה להדלקה בשמן זית, ובפשטות (על כל פנים בנר שבת) עיקר המעלה בשמן זית הוא משום שדולק יפה (וע' בגמ' שבת כג.), אולם במדרש תנחומא בריש פרשת בהעלותך נראה שישנה מעלה עצמית לשמן זית מלבד מה שדולק יפה, יעו"ש היטב. [ולענין הלכה אם עדיף להדליק בשמן זית או בנר מוצק שדולק יפה יותר, ע' משנ"ב (סי' רס"ד ס"ק כ"ג) שנראה שהסתפק בזה, וע' דברות משה בהערות לפרק במה מדליקין שם מש"כ בזה].

ויש לבאר בזה לפי הנ"ל, דהנה מצינו בנר שבת שגם הוא כנגד התורה, וכמ"ש בגמ' (שבת כג:) "הרגיל בנר הויין ליה בנים ת"ח דכתיב כי נר מצוה ותורה אור", ומאידך מצינו שהוא כנגד נשמת ישראל כמ"ש בגמ' (שבת לב.) "נשמה שנתתי בכם קרויה נר, על עסקי נר (של שבת) הזהרתי אתכם", וע' במהרש"א בחידושי אגדות שם, ויתכן שזהו טעם ההידור בשמן זית, וכדוגמת נר המנורה שהוא ג"כ כנגד ישראל וכנגד התורה (כמו שמבואר במדרש רבה הנ"ל).

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ובענין זה יעוין במלבי"ם (שמות כ"ז, כ'), שביאר שמעלת נר המערבי (שכל הנרות האירו למולו, ושנעשה בו נס גדול, וכמו שאמרו בגמ' בשבת כב: ובהרבה מקומות) הוא משום שהוא היה כנגד ארון העדות שהיה במערב, (ובנר המערבי הראו שהתורה שהיתה בפנים בקודש הקדשים מאירה מבחוץ לישראל ולכל העולם).

וביומא (דף לט.) נאמר שכשמת שמעון הצדיק נר מערבי היה כבה לפעמים, עוד מבואר שם (בעמוד ב') שארבעים שנה קודם החורבן הנר המערבי היה כבה תמיד. ויתכן להנ"ל שביאור הענין הוא שכשמת שמעון הצדיק (שהיה משיירי כנסת הגדולה) ופסקה התקופה הנפלאה של אנשי כנסת הגדולה (יעוין בזה שקלים יג: הראשונים חרשו זרעו בררו טחנו הרקידו וכו'), ואנו אין לנו פה לאכול) – נתמעטה התורה בישראל, ולכן כבה נר המערבי לפעמים, ומ' שנה קודם החורבן הוא הזמן שבו גלתה סנהדרין מלשכת הגזית (כמבואר בגמ' בסנהדרין מא.), וממילא רבו מחלוקות בישראל (כמ"ש הרמב"ם בריש הלכות ממרים), ולכן כבה הנר המערבי שהוא כנגד אור התורה.

ג] בגדי הכהנים החיצוניים מורים על בגדים פנימיים

נאמר בפרשה "ועשית בגדי קודש וכו' לכבוד ולתפארת" (שמות כ"ח, ב'), וכן נאמר על בגדי בני אהרן (שם כ"ח, מ') "ומגבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת". וע' במלבי"ם שביאר (שם כ"ח, ב') שאף שהבגדים בגלוי היו בגדים חיצוניים, אולם באמת הורו על מלבושי הנפש הם דעות ומדות טובות שהלבישו הכהנים את נפשם (וכבוד הוא מעלה טבעית, ותפארת היא מעלה שהגיע האדם אליה ע"י בחירתו יעו"ש), וכמ"ש כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי.

ומצינו כבר בחז"ל מקור לדברים, יעוין מדרש רבה (ל"ח, ג') "גדולים מעשי ה' דרושים לכל חפציהם, שעשה הקב"ה כבוד לאהרן שהלבישו **כמלאכי השרת**". וע"ש עוד (שם ח') "משל לבן מלכים שהיה פדגוגו נכנס אצלו ללמד סגוריא על בנו, והיה מתיירא מן העומדים עליו שמא יפגעו בו, מה עשה המלך – הלבישו **פורפירא שלו** וכו', כך אהרן היה נכנס בכל שעה לבית קדשי הקדשים וכו', מה עשה הקב"ה נתן לו מדמות לבושי הקודש וכו', כשם שכתוב וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו וילבש בגדי נקם תלבושת ויעט כמעיל". הרי דבגדי הכהונה הם כביכול כנגד בגדים של מעלה, ופשוט שהכוונה היא למידות של הכהן (שענין לבושים למעלה הוא משל על הנהגות הקב"ה כידוע), וכדברי המלבי"ם.

ובגמ' בנדרים (דף כ:.) איתא: אמר ר' יוחנן בן דהבאי, ד' דברים סחו לי מלאכי השרת וכו', אמר אמימר מאן מלאכי השרת רבנן וכו', ואמאי קרו להו מלאכי השרת – דמציניי כמלאכי השרת, ע"כ. וע' בגרע"א בגליון הש"ס שציין שרש"י בקידושין (דף עב.) פירש דהיינו שלבושים לבנים כמלאכי השרת, והדברים צ"ב איך משום לבושם של ת"ח מכנים אותם בשם מלאכי השרת. ולהנ"ל אתי שפיר, שבגדי הלבן שלבשו הת"ח הורו על נקיות הנפש, וכמו שכתוב "בכל עת יהיו בגדיך לבנים", ובזה הם דומים למלאכים. (וע"ע בנדרים סב. דת"ח חשובים ככהנים, ומובן הדמיון להנ"ל).

ד] הטעם שבגדי כהונה מכפרים

בגמ' (בזבחים פח.; ובערכין טז.) איתא: למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה, לומר לך מה קרבנות מכפרים אף בגדי כהונה מכפרים, כתונת מכפרת על שפיכות דם שנאמר וכו' "ויטבלו את הכתונת בדם", מכנסים מכפרים על גילוי עריות וכו', מצנפת מכפרת על גסי הרוח וכו', יבוא דבר שבגובה ויכפר על גובה, אבנט מכפר על הרהור הלב – אהיכא דאיתיה, חושן מכפר על הדינין שנאמר ועשית חושן משפט, אפוד מכפר על ע"ז שנאמר "אין אפוד", מעיל מכפר על לשון הרע וכו' יבוא דבר שבקול ויכפר על קול, וציץ מכפר על עזות פנים, בציץ כתיב "והיה על מצח אהרן" וכו', ע"כ.

ועו"ש בגמ' שאף הקטורת כיפרה על לשון הרע (יבוא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי), אלא דהא בצינעא והא בפרהסיא.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ויש להתבונן מזה את חומר עוון לשון הרע, דהנה ביום הכפורים כל העברות היו מתכפרות בשעיר המשתלח, בין הקלות ובין החמורות, מלמד טומאת מקדש וקדשיו שהוצרך לו קרבנות מיוחדים וכמ"ש וכפר על הקודש על טומאות וכו', ומלבד לשון הרע שהוצרך הקטורת בשביל כפרתו, ואף שהקטורת שבכל יום כיפרה על לשון הרע, הוצרך ביום הכפורים עוד קטורת לפני ולפנים לכפר על לשון הרע, (ואולי מה שהיתה דקה מן הדקה הוא כנגד אבק לשון הרע, כך שמעתי), וכל זה מלבד המעיל שבא לכפר על עוון לשון הרע.

ובתירוץ הגמ' הא בצנעא והא בפרהסיא יש לבאר בפשיטות, דבלשון הרע צריך כפרה על ההיזק שבא ע"י פרסום הדברים, ולזה בא המעיל "יבוא דבר שבקול ויכפר על קול", ומאיידך צריך כפרה על שעושה עין של מעלה כאינה רואה, וכמ"ש לענין גנב שמתחייב כפל יתר על הגזלן, ועל זה באה כפרת הקטורת "יבוא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי".

והנה מה שכל אחד מהבגדים מכפר על העוונות הנ"ל, יש לבאר בפשיטות שמכנסים שבאו לכסות בשר ערוה מכפרים על גילוי עריות, ואבנט שבא להפסיק בין הלב לערוה מכפר על הרהור הלב, ומצנפת שבגובה מכפרת על גסות הרוח שבה מקיימים "ויגבה לבו בדרכי ה'", (ובה מראים שצריך להשתמש במידת הגאווה במקום הראוי, וכמבואר בכמה מקומות), חושן כנגד הלב מכפר על עוות הדין שהוא בלב, אפוד כנגד אפודי ע"ז (ע' שופטים פ"ח), וציץ על המצח כנגד עוות מצח.

אולם עדיין צ"ב מדוע כתונת מכפרת על שפיכות דמים, וברש"י שם פי' דבקרא ד'ויטבלו את הכתונת בדם" נרמז שהכתונת תכפר על הדם, ובמהרש"א הוסיף שהכתונת שהיא הבגד הצמוד לגוף בה בדרך כלל יש ריבוי דם של ההרוג.

ושמעתי לבאר בזה עוד, דהנה בשפיכות דם מצינו שהחטא מתייחס לידיים, וכדכתיב ידיכם דמים מלאו, ומהאי טעמא אמרו שכהן ששפך דם לא ראוי שיברך (ע' רמב"ם פט"ו מהלכות תפלה ה"ג), והכתונת הוא הבגד בו מכסה הכהן את ידיו, ובוזה מכפר על חטא הידיים.

ואולי יש לבאר בזה עוד, דהנה מצינו בפסוק שעיקר החטא של שפיכות דמים הוא משום מעלת האדם שנברא בצלם אלוקים, וכדכתיב "שופך דם האדם באדם דמו ישפך, כי בצלם אלוקים עשה את האדם", והכתונת שהוא הבגד בו מתכסה האדם כולו – הוא המראה את מעלת האדם, וכמו שמצינו שלאחר שחטאו אדם וחוה ובושו בידעם כי עירומים הם עשה להם הקב"ה **כתונת** עור, ולכן הכתונת שכיסתה מפס ידיהם של הכהנים עד למעלה מעקביהם (וכמבואר ברמב"ם), כיפרה על שפיכות דמים.

ה] הטעם שנמנו בתחילה רק ששה בגדים

"ואלה הבגדים אשר יעשו, חשן אפוד" וכו' (שמות כ"ח, ד'), נמנו כאן ששה בגדים ולא נמנו הציץ והמכנסים. וצריך ביאור בטעם הדבר.

ויתכן לבאר שהציץ לא נמנה כאן משום שכאן נמנו רק הבגדים והציץ היה תכשיט (וכמו שאמרו בסוכה ה.), והמכנסים לא נמנו משום שכאן נמנו רק הבגדים שבאו "לכבוד ולתפארת" (וכמו שנאמר בפסוק ב'), והמכנסים באו "לכסות בשר ערוה" (וכמפורש בכתוב להלן פסוק מ"ב), וגם הלא לא נראו כלל.